Työryhmäraportti: EU:n monivuotisen rahoituskehyksen 2028-2034 kumppanuussuunnitelman hallintorakenteen valmistelu

Lausuttu lausuntopalvelussa 21.8.

Yleiset näkemykset työryhmäraportista

Työryhmän tehtävänä oli kumppanuussuunnitelman valmistelun ja toimeenpanon hallintorakenteen lisäksi keskustella asetusehdotuksen painotuksista. Raportissa on kuitenkin jo tässä vaiheessa tehty varsin pitkälle meneviä temaattisia valintoja Suomen kumppanuussuunnitelman sisällöistä, esimerkiksi poispriorisoimalla köyhyyden torjunta (s. 46). Suomen suunnitelman temaattiset priorisoinnit tulee käsitellä ja ratkaista kumppanuusperiaatteen mukaisesti osana varsinaisen suunnitelman valmistelua, eikä ennakollisesti suunnitelman ja hallintomallin rakennetta suunnittelevan työryhmän linjauksilla. Suomen tähän asti esiintuomat yleiset kannat eivät nähdäksemme suoraan johda nyt tehtyjen kaltaisiin yksityiskohtaisiin linjauksiin.

Näkemykset kansallisen ja alueellisen kumppanuussuunnitelman valmistelusta

Asetusehdotuksen kumppanuusperiaatteen tulee näkyä käytännössä. Kansalaisyhteiskuntaa ei juurikaan mainita raportissa ja riskinä on, että sen osallistaminen jää sidosryhmäkuulemisten tasolle. Tämä ei olisi aidon kumppanuusperiaatteen mukaista, vaan järjestöjen ja laajemmin kansalaisyhtiskunnan osaamista tulee hyödyntää koko valmistelun ajan. Tämä koskee myös toimeenpanoa, seurantaa ja arviointia.

Kansalaisyhteiskunnan osallistuminen on erityisen tärkeää esimerkiksi sosiaalisen osallisuuden, aineellisen avun, kotoutumisen, suojelun, varautumisen ja haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten tukemisen kysymyksissä. Tieto ihmisten arjesta tukee myös alueellisten ja paikallisten kehittämistarpeiden ja erojen tunnistamisessa ja siten rahoituksen kohdentamista tarpeiden mukaan.

Kumppanuusrahaston tavoitteiden huomiointi ja painottaminen kumppanuussuunnitelman valmistelussa

Teemoina työryhmän raportissa painottuvat vahvasti kilpailukyky, turvallisuus ja rajaturvallisuus. Nämä ovat tärkeitä teemoja. Rahoituskehyksen sosiaaliset tavoitteet eivät silti saa jäädä niiden varjoon, vaan kumppanuusrahaston tavoitteita tulee painottaa tasapainoisesti.

Rahoituskehyksen sosiaalisen rahoituksen 14 prosentin tavoite ei saa jäädä vain muodolliseksi kirjaukseksi. Rahoituksen tulee aidosti tukea ihmisiä ja yhteisöjä, jotka tarvitsevat apua eniten.

On huolestuttavaa, jos köyhyyden, aineellisen puutteen tai asunnottomuuden torjuntaa ei nähdä tärkeänä osana Suomen suunnitelmaa, vaan ne on jopa tietoisesti poispriorisoitu (s. 46–47). Nämä kysymykset liittyvät suoraan ihmisten arjen turvallisuuteen, osallisuuteen ja yhteiskunnan kriisinkestävyyteen.

Suunnitelman rakenteessa tulee varmistaa, että sosiaaliset tavoitteet sekä muuttoliikkeeseen, turvapaikkaan, vastaanottoon ja kotoutumiseen liittyvät asiat näkyvät selvästi. Ne eivät saa hukkua liian laajoihin kokonaisuuksiin. Esimerkiksi sosiaalisen rahoituksen ei tule täyttyä pääasiassa suurilla rakennus- tai infrastruktuurihankkeilla. Rahoituksen tulee kohdistua myös suoraan ihmisiä tukeviin toimiin.

Raportissa Suomen painotukset sisäasioiden rahoitukselle ovat varsin turvallisuus- ja rajapainotteisia. Vastaanoton, suojelun tai turvapaikkajärjestelmän vahvistamisen osalta raportti ei juuri avaa konkreettisia tarpeita. Ne jäävät sisäasioiden kokonaisuuden sisälle, mutta niitä ei painoteta samalla tavalla kuin rajaturvallisuutta, palautuksia ja sisäistä turvallisuutta.

Jatkovalmistelussa muuttoliike-, turvapaikka- ja kotoutumisrahoituksessa tulee varmistaa, että rajaturvallisuuden rinnalla rahoitetaan riittävästi myös vastaanottoa, suojelua sekä pitkäjänteistä kotoutumisen tukea ja osallisuuden tukemista. Rahoitus ei saa painottua yksipuolisesti valvontaan ja palautuksiin.

Muuta huomioitavaa

Työryhmäraportissa varautumisen rahoituksesta puhutaan ennen kaikkea turvallisuuden, puolustuksen, kriisinkestävyyden, hybridiuhkien ja infrastruktuurin näkökulmasta.

Vaikka työryhmä toteaa sisäisen turvallisuuden uhkien monimuotoistuneen ja että unionin tukea tulisi voida käyttää resilienssin vahvistamiseen hybridiuhkia vastaan sekä turvallisuuteen liittyvien häiriötilanteiden hallintaan (s. 49), varautumista tarkastellaan raportissa pääosin viranomais-, turvallisuus- ja infrastruktuurinäkökulmasta.

Rahoituksella tulee tukea myös kansalaisyhteiskunnan ja paikallisten toimijoiden kykyä auttaa ihmisiä ennen kriisiä, kriisin aikana ja sen jälkeen. Kumppanuusperiaatteesta ei tule poiketa varautumista koskevissa tavoitteissa.

Tietojärjestelmien osalta järjestelmien määrää olennaisempaa on valitun järjestelmän/järjestelmien helppokäyttöisyys ja käyttövarmuus niin, että valittu järjestelmä/järjestelmät ovat kaikilta osin (haut, myönnöt, maksaminen, seuranta) toimintavarmoja ja valmiita uuden ohjelmakauden käynnistyessä. Mikäli tulosperusteinen malli ulotetaan koskemaan suunnitelman lisäksi myös yksittäisiä, suunnitelmasta rahoitettavia hankkeita, tulee eri järjestelmissä varmistaa yhtenäiset käytännöt ja toimintatavat esimerkiksi yksinkertaistettujen kustannusmallien (SCO) suhteen.

Työryhmäraportin mukaan komission ehdotus merkitsisi Suomelle huomattavaa kansallisen osarahoituksen tarvetta. Työryhmä tarkastelee osarahoitusta kuitenkin ennen kaikkea valtiontalouden, hallinnon ja budjettisuunnittelun näkökulmasta. Kansalaisyhteiskunnan kannalta osarahoitus on keskeinen kysymys, ja myös tämä kysymys tulee tunnistaa jatkovalmistelussa. Mikäli EU-rahoitteisiin hankkeisiin edellytetään suurta omaa rahoitusosuutta, monet järjestöt eivät pysty hakemaan tai toteuttamaan hankkeita, vaikka niillä olisi vahvaa osaamista ja hyvät yhteydet kohderyhmiin.

Työryhmän raportissa esiintuotu tarve vähentää toimijoiden ja yksittäisten hankkeiden määrää on tarkoituksenmukainen, mutta riskinä on, että tämä linjaus yhdessä suuren kansallisen osarahoituksen kanssa toimijoiksi valikoituu käytännössä vain suuria, pääasiassa julkisen sektorin toimijoita.